

Okruhy ke zkoušce (orientační vymezení tématických celků):

- *Sociální patologie, různá vymezení pojmu, kategorizace sociálně patologických problémů. Sociálně patologické jevy, některé rizikové a protektivní faktory deviantního chování.*
- *Vývojově psychologické aspekty některých sociálně patologických jevů (asymetrické agrese, závislosti atd.), klíčové psychologické momenty v různých fázích vývoje člověka z hlediska sociální patologie.*

1. Návykové chování a závislost, základní pojmy, rizikové a protektivní faktory závislostí, různé etiologické pohledy na závislosti, vývojově psychologické aspekty závislostí, různé formy návykového chování.
2. Alkoholová závislost, její rizikové faktory, vývoj závislosti na alkoholu, typy alkoholismu, psychické a sociální důsledky závislosti na alkoholu. Alkoholová závislost a (versus) reklama. Alkoholismus v souvislosti s rodinou (jak orientační tak prokreační). Alkohol a agrese. Prevence alkoholové závislosti (možnosti učitele RV a VKZ).
3. Závislost na nealkoholových drogách, její rizikové faktory, vznik a vývoj závislosti, charakteristické projevy abúzu různých nealkoholových drog, psychické a sociální důsledky drogové závislosti. Drogová závislost v souvislosti s rodinou (jak orientační tak prokreační). Drogy a agrese. Prevence drogové závislosti (možnosti učitele RV a VKZ).
4. Patologické hráčství, rizikové faktory, vznik, vývoj a sociální důsledky hráčské závislosti. Prevence hráčství (možnosti učitele RV a VKZ).
5. Působení sekt a psychická manipulace, vznik a vývoj závislosti na sektě, techniky psychické manipulace. Odchod ze sekty (výstupové poradenství). Prevence závislosti na sektě (možnosti učitele RV a VKZ).
6. Agrese, agresivita, násilné chování, biologické a psychosociální aspekty lidské agrese, náchylnost k agresí (poruchy osobnosti), sociální učení a agrese, vliv médií na agresí, traumatizace násilím a její následky, zvládnání agrese.
7. Agresivita v rodině. Asymetrická agrese a její hlubší psychologické souvislosti, typy týrání dětí, děti v rizikovém postavení, sexuální trauma u dětí, syndrom CAN, násilí mezi dospělými členy rodiny. Nebezpečí „označkování“ lidí týraných, zneužívaných, zanedbávaných v dětství, význam reflexe „osobního příběhu“ pro reparaci následků a pro vyrovnání se s traumatem, prevence násilí v rodině (specifické možnosti učitele RV a VKZ).
8. Agresivita ve školním prostředí. Šikanování ve školní třídě (event. vrstevnické skupině), zvláštnosti šikanování u dětí a mládeže, psychologické souvislosti a skupinová dynamika šikanování, rizikové osobnostní faktory agresorů, mnohostranné následky šikanování ve třídě (nejen u obětí), zvládnání (diagnóza, zásah) a prevence šikanování (specif. možnosti učitele RV a VKZ).
9. Xenofobie, intolerance, rasismus, rasové násilí (souvislost se šikanováním), diskriminace, psychologické a pedagogické souvislosti xenofobie, rasismu. Výchova k toleranci a proti rasismu, multikulturní výchova (možnosti učitele RV a VKZ).
10. Krizové stavy u dětí a mládeže, časté příčiny krizových stavů, krizový stav a fáze krizí. Zásady psychologické první (laické) pomoci v tíživé situaci (možnosti a meze krizové intervence učitele). Odborná pomoc dítěti či mladému člověku v krizi, instituce pomáhající dětem v krizových situacích, možnosti spolupráce učitele s těmito institucemi.
11. Sebevražedné jednání, motivace a varianty sebevražedného jednání, sebevražda v životní dráze člověka, společenské postoje a reakce na sebevraždu, suicidální vývoj jedince a jeho charakteristické znaky, zvláštnosti sebevražedného jednání u nedospělých, varovné signály pro pedagogy a vychovatele, prevence sebevražedného jednání ve školním prostředí.

Velmi doporučená literatura

- Adler, A.: Psychologie dětí (1994).
Bartlová, S.: Sociální patologie (1998).
Bergeret, J.: Toxikomanie a osobnost (1995).
Běťák, L., Ferbarová, R., Plocek, K., Skácelová, L.: Prevence sociálně patologických jevů ve škole (1997).
Čermák, I.: Dětská agrese (1998).
Čermák, I.: Lidská agrese a její souvislosti (1998).
Elliotová, M.: Jak ochránit své dítě (1995).
Fontana, D.: Psychologie ve školní praxi (1997).
Gjuričová, Š., Kocourková, J., Koutek, J.: Podoby násilí v rodině Heidbrink, H.: Psychologie morálního vývoje (1997).
Heller, J., Pecinová, O. a kol.: Závislost známá neznámá (96).
Hillman, J.: Duše a sebevražda (1997).
Jedlička, R., Koťa, J.: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže (1998).
Kastová, V.: Krize a tvořivý přístup k ní (1999).
Klimpl, P.: Psychická krize a intervence v lékařské ordinaci (98).
Kolář, M.: Bolest šikanování (2001).
Koudelková, A.: Psychologické otázky delikvence (1995).
Křivohlavý: Psychologie zdraví (2001).
Langmeier, J., Matějček, Z.: Psychická deprivace v dětství (74).
Marhounová, J., Nešpor, K.: Alkoholici, feťáci a gambleři (95).
Matoušek, O.: Rodina jako instituce a vztahová síť (1993).
Mečír, J.: Zneužívání alkoholu a nealk. drog u mládeže (89).
Mikota, V.: O ovlivňování duševních chorob (1995).
Millerová, A.: Dětství je drama (1994).
Mufsonová, S., Kranzová, R.: O týrání a zneužívání (2001).
Mühlpachr, P.: Sociální patologie (2001).
Nešpor, K., Csémy, L., Pernicová, H.: Prevence problémů působených návykovými látkami na školách (1995).
Nešpor, K.: Návykové chování a závislost (2000).
Pernerová, R.A.: Tabu v rodinné komunikaci (2000).
Porterfieldová, K.M.: Jak se vyrovnat s následky traumatu (98).
Porterfieldová, K.M.: O sektách (1997).
Pöthe, P.: Dítě v ohrožení (1996).
Presl, J.: Drogová závislost (1995).
Říčan, P., Pithartová, D.: Krotíme obrazovku (1995).
Říčan, P.: Agresivita a šikana mezi dětmi (1995).
Skála, J. a kol.: Závislost na alkoholu a jiných drogách (1987).
Skála, J.: ... až na dno? (1988).
Sournia, J.Ch.: Dějiny pijáctví (1999).
Šišková, T., ed.: Výchova k toleranci a proti rasismu (1998).
Vágnerová, M.: Psychopatologie pro pomáhající profese (99).
Vizinová, D., Preiss, M.: Psychické trauma a jeho terapie (99).
Vodáková, A.: Soc. deviace, sociologie nemoci a medicíny (91).
Vojtík, V., Machová, J., Břicháček, V.: Poruchy vývoje dětí a mladistvých (1990).
Vymětal, J.: Duševní krize a psychoterapie (1995).

